До
Научното жури
Утвърдено със Заповед на
Директора на
ИДП при БАН

Р Е Ц Е Н З И Я

От
Д.ю.н. Орлин Борисов
Професор по МПП и Право на ЕС в ЮФ на СУ „Св.Св. Кл. Охридски“

Относно: Дисертационен труд на тема „Международноправни аспекти на суверенитета в рамките на правомощията на институциите на ЕС“ на Юлиан Борисов Комсалов.

Уважаеми членове на научното жури,

Представения за рецензиране дисертационен труд включва: Увод; 4 глави (обхващащи 11 параграфа и 2 подпараграфа), Заключение, Списък на използваната литература.

В труда са поставени и научно-обосновани разбирането за суверенитета и неговото историческото развитие и разглеждане на концепцията за суверенитета нейното влияние на институциите на ЕС върху суверенитета на държавите-членки и кой освен държавата може да бъде носител на суверенитет.

В глава ПЪРВА се осъществява анализ на първите учени, чиито изследвания са в основата на съвременното понятие за суверенитет и се приема, че един от първите, извели това понятие е французинът Жан Боден в своя труд „Шест книги за

Републиката", ппиема се също така, че значими са и изследванията на Хуго Гроций, трудовете на англичаните Томас Хобс и Джон Лок, а в периода преди и по време на Великата френска революция внимание заслужават трудовете на Жан Жак Русо и Абат Сийес. Научно е обосновано също така, че в края на XIX и началото на XX век, представителите на немската правна мисъл изследват въпроса за суверенитета от по-различен ъгъл, които се оформят като критици на френско-английската традиция в изследването на проблема за държавната власт, а трудовете на Георг Йелинек и Паул Лабанд основно място в юридическото учение за държавата има понятието държавна власт, а понятието суверенитет носи информация за едно от нейните основни качества.

Авторът научно обосновано приема, че суверенитета продължава да бъде предмет на задълбочени изследвания както от български, така и чуждестранни изследователи, като в българската правна наука проблемите на суверенитета са третирани както от специалисти по конституционно право като проф. Друмева, проф. Стойчев, проф.Танчев и др.

В труда са изследвани също така френските автори Жан Комбако, Сер Сюр, Нгуен Куок Дин, а сред англоезичните автори са представени изследванията и вижданията на Нийл Маккормик, Лесли Фридман Голдстийн, Александър Куули и Хендрик Спраят, Стивън Крейснър.

Авторът също така извежда извода, че вътрешния суверенитет се обосновава с анализа на въпроса, кой притежава абсолютната власт в държавата и как се разпределя тя и какъв е предмета на изследване от вътрешното конституционно право на държавите.

Външния аспект на суверенитета научно обоснова се свързва с международното публично право. В труда правилно се приема, че отсъствието на дефиниция в доктрината и разбирането за понятието е свързано с въпроса какво вече не е суверенитетът в началото на 21 век, какво е отпаднало от съдържанието му, а тласък, зараждане и съществена промяна в разбирането за суверенитета е налице в периоди на сериозни промени в съществуващия международен ред.

Научно обосновано е приет извода, че това, което се наблюдава в съвременната действителност, е използването на исторически приети компромиси-изключения, за да се атакува установеното и защитавано от тях правило за суверенитет, равенство на държавите и ненамеса във вътрешните им работи. Правилно се приема, че държавите, в зависимост от позицията си на международната сцена, имат различни виждания относно съдържанието на понятието суверенитет, които в друг исторически

момент, при промяна на съотношението на силите, ролите и защитаваните тези могат да се разменят. Авторът след този анализ правилно приема, че това е причината относно мълчаливия консенсус сред държавите да не се дава легална дефиниция на понятието суверенитет в международеното право.

ВТОРА глава анализира правната същност на Европейски съюз в контекста на доктрините за суверенитета.

Научно обосновано са подложени на анализ причини за отхвърляне на Договора за Конституция на Европа, реформата с Договора от Лисабон и суверенитета на държавите-членки.

В това отношение мотивирано се приема, че Договорът от Лисабон е споразумение, което изменя съществуващите първични договори, за разлика от Договора за Конституцията на Европа, чиято цел е била да ги замени. Този подход е и в основата на успеха на ратификация.

Според автора теория на проф.Вивиан Шмид, устройството на държавите следва да бъде поставено на скала, в единия край на която е изцяло унитарната държава, в другия край - федерацията, а държави по средата на този континиум, като Италия и Испания, следва да бъдат определени като "държави на регионите".

В направения сравнителен анализ се приема,че ЕС за разлика от довоенен САЩ няма ясно дефинирани мнозинство и малцинство по определен проблем, а коалиции, гледни точки и интереси, които са в постоянно променяща се конфигурация в зависимост от разглеждания проблем.

В туда правилно се приема, че Общият пазар на юга и Андийският съюз, макар и да повтарят в голяма степен институционалната рамка на ЕС, и разпоредбите в частта за свободното движение на хора, стоки и капитали, не стигат до нивото на интеграция, характерно за ЕС.

Мотивирано в труда е прието, че ЕС не притежава сам по себе си нито един от основните елементи на суверенитета, но споделя в различна степен и по различен начин всеки един от тях със своите държави-членки. За държавите-членки не може да се каже, че притежават в пълен обем суверенитета си, защото са го обединили в институциите на ЕС като механизъм за споделено осъществяване.

Аторът научно обосновано приема, че съществуват четири основни теории за същността на ЕС: 1/ Междуправителствена: ЕС е междуправителствена организация, място за преговори и постигане на решения и компромиси между изцяло

суверенните държави-членки; 2/ Сравнителна федерална: ЕС е квазифедерална система, и представлява единна /макар и силно фрагментирана/ държава; 3/ Неофункционална: съсредоточава се върху степента на независимост от контрола на държавите-членки, която показват Съдът и Комисията, и счита, че тези институции всъщност служат на интересите на трансгранични групи в противоречие с желанията на лидерите на силните държави-членки.; 4/ Историческа институционална: набляга на политическата интеграция, която се разглежда като процес, който се развива с времето.

Правилен е приетия в туда извод, че уверенитетът на държавите-членки не е изгубен, а е предмет на разделение и комбиниране /съвместно упражняване/ на ниво институции на ЕС, и така е засилен на международната сцена, но опасност създава положението, че с еволюцията на ЕС обекта на политическа отговорност се размива и се губи директният механизъм за въздействие от страна на народите на държавите-членки върху вземане на решенията на ниво ЕС.

В глава ТРЕТА на труда научно обосновано се приема, че Съдът на ЕС е един от основните мотори на евроинтеграцията, който е намерил, механизъм, чрез който да гарантира приемане на концепциите, изведени от неговите решения, от държавите-членки и най-вече от техните национални съдебни инстанции. Авторът мотивирано приема, че в този процес, продължаващ няколко десетилетия, косвена жертва на активността на съда се оказва в различна степен суверенитета на държавите-членки.

Правилно се извежда също така, че друг аспект на осъществявания от Съда активизъм е отношенията му с различните по степен съдебни инстанции в държавите-членки, а неговия успех се основно на преюдициални запитвания, отправени от по-ниските по степен съдилища в държавите-членки. Според автора, инструмент за противопоставяне на влиянието на Съда на ЕС от страна на върховните съдилища е използването на доктрината за „Act Claire", основно в Германия и Франция.

В иследването след научния анализ се приема, че успехът на доктрината на Съда на ЕС зависи от липсата на конфликт /или по друг начин формулирано - постигане на компромис/ с върховните /конституционни съдилища на държавите-членки. Авторът мотивирано приема, че съдът на ЕС действа колкото в качеството си на юрисдикция, толкова и в качеството си на политически мотивиран и ангажиран фактор, който следва внимателно да преценя ефекта не толкова от

постановяване на едно или друго конкретно решение по определен казус, а ефекта от една или друга своя концепция, изведена по повод на тези казуси. В тази връзка Съдът на ЕС ограничава своя „активизъм" до области, които нямат сериозни финансови отражения върху държавите-членки.

Като резултат от научния анализ, авторът мотивирано приема, че относно ролята на Съда на ЕС съществуват три групи теории: 1/ на легалистите: учените-юристи, които подчертават героичната роля на Съда. Свързана е с дейността на Международната асоциация по европейско право; 2/ от гледна точка на международните отношения: Съдът на ЕС се разглежда като „агент" или инструмент за държавите за постигане на определени политически цели, за които не може открито да се постигне консенсус, поради високата вътрешнополитическа цена; 3/ Третата теория, която преобладава към датата на изследването е поставена по средата между гореизброените: както правните съображения, така и политическите реалности влияят в равна степен на юриспруденцията на Съда на ЕС.

Обосновано се приема също така, че голяма част от концепциите на Съда на ЕС имат пряк ефект върху вътрешното право на държавите-членки, които в резултат на съответните решения на Съда приемат законодателни разрешения, които иначе не биха приели и така, макар и непряко, Съдът засяга суверенитета на съответната държава.

Авторът приема в труда, че Европейска централна банка като институция съществено въздействие върху суверенитета на държавите-членки съобразно Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. и Регламент (Ес) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 година. В това отношение се приема извода, че, Регламента и Директивата заедно следва да съставляват правната рамка, уреждаща правилата за достъпа до осъществяване на дейност за кредитни институции и инвестиционни посредници, както и приложимите за тях надзорна рамка и пруденциални правила.

В глава ЧЕТВЪРТА са анализирани аспекти от въздействието на ЕС върху суверенитета на държавите-членки.

Авторът мотивирано приема, че членството в ЕС не води до "отказ" или загуба на суверенитет, но ключовият момент е как е представен ЕС на избирателите, а не действителното правно положение, установено в ДЕС и ДФЕС. Научнообосновано се приема извода, че до момента защитата на ползата от ЕС в

държавите-членки като информационен поток е неуспешна, а недоверието на избирателите в ЕС е база за спекулации от определени политически кръгове в държавите-членки, за "загуба" или "отказ" от суверенитет в рамките на ЕС за отделните държави.

Анализирайки примера на Каталуня, Фландрия и Шотландия в труда се приема, че на регионите в държавите-членки на ЕС от една страна е предоставена възможност да развиват сепаратистки движения, включително да претендират независимост с мирни средства. а от друга страна, икономическия просперитет – основната цел на крайните сепаратисти с постигане на независимост на техните региони, може да се окаже непостижим именно поради правилата на членство в ЕС.

В заключение авторът мотивирано приема, че като извод може да се посочи, че ЕС от една страна засилва сепаратизма като явление в държавите-членки, предоставяйки му нови средства и поле за изява, но в същото време съюзът ограничава изявите и целите на сепаратистите в удобна за всички засегнати лица посока – към широка автономия в рамките на съществуващите държави.

Обобщено може да се приеме, че дисертационния труд съдържа следните приноси като напр.:

- **Той представлява първото монографично изследване в българската литература в изследваната материя;**
- **Той притежава голяма научна и практико-приложна стойност;**
- **Представлява първото всеобхватно изследване на международноправните аспекти на суверенитета в рамките на ЕС;**
- **Изведен е оригинален научен анализ на базата на изследването на актуалните концепции на съотношението в тази област на ЕС и държави-членки.**

Наред с многото положителни страни на дисертационния труд са допуснати и някои незначителни неточности като напр.:

- В & 1.1. на гл.I се твърди, че съществува тенденция за създаване на нови международни съдилища със задължителна компетентност (съдилища от нов тип). Международната общност като цяло избягва създаването на съдилища от тип Съд на ЕС създаден преди повече от 50 години;

- В заключението по отношение на ЕС се отбелязва, „че в качеството си на нов вид регионална междуправителствена организация“ т.е. твърди се не съвсем точно, че ЕС като субект на международното право се причислява към вторичните субекти на международното право, което не е прецизирано, тъй като още при самото създаване в неговите основи е залегнал и федеративния принцип (тоест той е хибриден субект ва международното право).

В заключение следва да се отбележи, че имайки предвид научните достойнства на труда и способностите на автора да осъществява самостоятелна научно-изследователска дейност в съответствие с изискванията на ЗРНСРБ

П Р Е Д Л А Г А М

на Научното жури да даде на Юлиан Борисов Комсалов научната и образователната степен „доктор“ (направление ж. 3.6 област на висше образование: ж.3 социални, стопански и правни науки).

12.08.2014 г. Рецензент:

София (проф. О.Борисов)